

Ami változik és ami/Aki örök a Szentírásban

VDMA=Verbum Dei Manet in Aeternum= Isten igéje megmarad örökké. „Magszáradt a fű, elhullt a virág; de Istenünk beszéde mindörökké megmarad” (Ézs 40,8; 1Pét 1, 24-25). Vannak körülöttünk mulandó és maradandó, változó és állandó dolgok. „Az ég és a föld elmúlnak, de az én beszédeim semmiképpen el nem múlnak” (Mt 24,35, Mk 13,31, Lk 21,33). „S a világ elmúlik, és annak kívánsága is; de a ki az Isten akaratát cselekszi, megmarad örökké.” (1 Jn 2,17) Hisszük és valljuk, hogy Isten igéje szült minket ujja. Isten igéje nem romlandó, hanem romolhatatlan mag. Isten igéje örökkévaló. Ami a romolhatatlanból, az örökkévalóból születik, az romolhatatlan és örökkévaló. A keresztények a romolhatatlan magból: Krisztus halálából és feltámadásából élnek és ezért lehet örök életük. Isten akaratát és parancsolata, hogy nekünk örök életünk legyen (Jn 12,50). Isten örökkévaló és romolhatatlan igéje ma is új életet szül és az újszülötteket pedig az ő romolhatatlan igéjével táplálja, hogy a hitben erősödjenek és növekedjenek.

De mi is ez a romolhatatlan ige? A Biblia? Annak mind a hatvanhat könyve? Minden egyes betűje? De hát az Ószövetségben természetes többnejűségről, rabszolgatartásról is olvasunk! A mai értelmünk számára felháborító és érthetetlen, hogy az aranyborjú készítése miatt Lévi fiainak háromezer atyafit, rokont és barátot kellett lekaszabolni. (2Mózes 32,28). Máshol azt halljuk, hogy Isten parancsot ad a zsidóknak, hogy irtsák ki az idegen népeket. A Bírák könyvének egyes fejezetei a mai ember számára ijesztőnek tűnhetnek. Aztán mit szólunk a Babiloni fogságban élő zsidóság u.n. „bosszú-zsoltáraihoz”? Aligha tudjuk ezt ma felszabadultan énekelni: „Boldog lesz, aki megragadja és sziklához csapkodja csecsemőidet!” (Zsolt.137,9)

Folytathatnánk a példák sorolását. Az elmúlt évszázadokban sok kísérlet történt e nehézség áthidalására. Voltak olyan keresztények, akik az Ószövetség bosszúálló, haragvó Jehováját összeegyeztethetetlennek találták az Újszövetség szerető és bűnünket megbocsátó Atya képével. A második században Markion képviselte ezt a nézetet, ám az egyházatyák eretnokségnek bélyegezték azt a törekvést, amely meg akarja bontani a Szentírás egységét. Luther arról beszélt, hogy a Szentírás olyan mint egy pólya, amely az élő Krisztust hordozza, s nekünk nem a pólyában, hanem az élő Krisztusban kell hinnünk. Végeredményben a 20. századi teológia képviselői is ezt a gondolatot élesítették fel, amikor különbséget tettek az állandó üzenet (kerügma) és annak külső megjelenése (mítosz) között. Sokat vitatkoztak arról, hogy Isten igéje maga a Szentírás, vagy Isten igéjét a Szentírásban lelhetjük fel. Teológusok rámutattak arra is, Isten igéjének több formája van: az írott, a hirdetett és a testté lett ige. Isten kinyilatkoztatásának legmagasabb fokozata Jézus Krisztus, a testté lett ige. Az írott és a hirdetett ige is Őróla tanúskodik. Mi keresztények nem a Szentírásban, a betűben, a törvényben hiszünk, hanem az Atya, Fiú, Szentlélek Szentháromság Egy Istenben, akiről a Szentírásnak mind a hatvanhat könyve tanúskodik. Nekünk a Szentírás élő hangját, a *viva vox evangelii*-t kell meghallanunk. Karl Barth nevéhez fűződik az a megkülönböztetés, hogy Isten igéje esemény (Krisztus), tanú (Szentírás) és proklamáció (igehirdetés).

Az Újszövetségben is találunk olyan helyeket, amelyek zavarba hozhatnak bennünket, a 21.század elején élő keresztényeket. Pál apostol ezt írja Timótheusnak: „A tanítást nem engedem meg az asszonynak, sem, hogy a férfin uralkodjék, hanem legyen csendességben. Mert Ádám teremtett elsőnek, azután Éva. És Ádám nem csalattatott meg, hanem az asszony megcsalattatván bűnbe esett: Mindazonáltal megtartatik a gyermekszüléskor, ha megmaradnak a hitben és szeretetben és a szent életben mértékletességgel.” (1Tim2, 12-15) Pál apostol itt mintha korának embereként szólna, s a korának gondolkodása a férfi felsőbbrendűségéről aligha felel meg a modern ember gondolkodásának. A korszellem megváltozott, s a Biblia nem a régi korok szellemét akarja számunkra konzerválni. Pál apostol többször le is írja, hogy most „amit mondok nem az Úr szerint mondom” (2Kor 11,17).

Számunkra nem az az örökké érvényes, amikor Pál apostol emberi hangját halljuk, hanem az, amikor általa, az ő hangján keresztül az Isten szól hozzánk. Ilyenkor személyisége, egyénisége feloldódik az isteni mondanivaló erejében. Az emberi hang ilyenkor áttetszővé válik. A Biblia nagy része ilyen prófétikus beszédmód, de azt nem állíthatjuk, hogy a Szentírás minden betűje egyformán ihletett. A töredékes emberi hordozza a romolhatatlan istenit.

Fontos látnunk, hogy a Szentírás nem törvénykönyv, aminek minden betűjének szó szerint kellene engedelmessé válnunk. A Szentírás különböző korokban, különféle emberek által íródott, s így magán hordozza annak a kornak a nyomait is, amelyikben keletkezett. A Szentírás a múlandó és tökéletlen emberi beszédbe öltözött isteni szó. Tetszett Istennek, hogy törekeny cserépedénybe rejtse az ő kincsét az evangéliumot (2 Kor 4,7). A Szentírás emberi szerzői magukon viselték saját koruk, társadalmuk és kultúrájuk gondolkodásmódját. A korszerű azonban elmúlik a korról. Ma olyan kultúrában élünk, amelyik a férfi és a nő társadalmi egyenlőségét, az egyenlőséget, a másik ember, a másik nép tiszteletét, az élet védelmét képviseli. A régi korok emberei más értékek és törvények jegyében rendezték be az életüket. A tegnapi, a ma és a holnap változik. Az idő, a kor (görögül: *aion*, latinul: *saeculum*) változik és elmúlik, de Isten beszéde, s leginkább az ő legbeszédesebb beszéde: Jézus Krisztus ugyanaz marad. Egy dán gondolkodó jegyezte fel, hogy az az ember, aki a korszellemmel köt házasságot, hamar özvegyen marad. Isten az állandó, változatlan igéjével köt velünk szövetséget.

A Biblia értelmezését az örökérvényűsége és a történelmi sajátossága közötti feszültség teszi szükségessé. Nekünk a Szentírásról keresztül a régi korokból kell meghallani Isten igéjét, a Mester hangját. Isten értelmet adott nekünk, hogy különbséget tudjunk tenni a között ami állandó és ami állandó. Luther szerint éppen a megkülönböztetés képessége tesz bennünket teológusokká.

A Szentírás isteni és emberi oldalát sokszor hasonlították Krisztus kettős természetéhez. Az analógia kétségtelenül fennáll, de vigyáznunk kell, hogy az inkarnációt az inspirációval ne keverjük össze: amíg Jézus Krisztus valóságos Isten és valóságos ember, addig az Írás csak Írás marad, bármennyire is van annak isteni és emberi oldala. Lássuk először az isteni oldalt! Valljuk 2 Péter 1, 21 alapján, hogy „a Szent Lélektől indítva szólottak az Istennek szent emberei” és 2 Tim 3, 16 alapján, hogy a „A teljes írás Istentől ihletett és hasznos a tanításra, a feddésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre”. Ezzel nem egy mechanikus ihletettséget, még csak nem is egy merev „teljes” (plenáris) inspiráció elvet vallunk, hiszen az eredeti textus gazdagsága többféle egzéget (magyarázatot) is megenged.

A Szentlélek munkáját nemcsak a Szentírás létrejöttében, hanem annak megértésében és olvasásában is kell tapasztalunk. A reformátorok hangsúlyozták hogy amiképpen az emberi szerzőkön keresztül a Szentlélek „írja” az Írást, ugyanúgy az emberi olvasókon keresztül is a Szentlélek „olvassa” az Írást. Nagy Szent Gergely mondta, hogy „Az isteni szavak az olvasókkal együtt nőnek”. Ahol valóban jelen van Isten Lelke, ott van jelen, ott megnyílik a Biblia, megelevenedik a betű és az igévé, újra Isten beszédévé válik.

A Szentlélek által megvilágított értelmünk segítségével beláthatjuk, hogy a Bibliának nem minden egyes szava Isten igéje. Isten igéje kétezer éven keresztül már akkor is szólt, amikor még nem volt Biblia. Isten beszéde megelőzi annak írásba foglalását, s az írás csak átmeneti állapot: a Szentírás szavai nem akarnak az Írásba bezárva maradni, hanem azt igénylik, hogy hirdessék őket, hogy ismét igévé váljanak.

A bibliai szó a Szentlélek megelevenítő munkája következtében válik igévé, bibliai kifejezéssel a „Lélek kardjává”. A Szentlélek azonban a bibliai szavakat nem mechanikusan és automatikusan teszi kardjává. A Szentírást a Krisztushit fényében olvassuk, s azok a mondatok, amelyek ellentmondanak a szeretet elvének vagy a Jézus-történetnek nem válnak a

Lélek kardjává. A 137.zsoltár 9.versét ezért nem választjuk igehirdetési alapigének. Vannak olyan szövegrészek, amelyek a történelemben nem megtéréshez illő, hanem mérges, antiszemita gyümölcsöt teremtek. Ilyen például Mt 27, 25: „Az ő vére mirajtunk és magzatainkon”. Ez sem válhat a Lélek kardjává.

Bármennyire is tiszteljük és szeretjük a Szentírást, vigyáznunk kell, hogy annak betűi ne váljanak külső törvénné számunkra. A törvény betöltése a szeretet. A bibliai szöveg központi üzenete az evangélium és nem a törvény. A törvény és az evangélium közötti feszültséget elveszítjük, akkor a törvényt és az evangéliumot is elveszítjük.

Vigyázzunk, hogy hitünk centruma ne tolódjon el: ne a Bibliában, hanem az Atya Fiú, Szentlélek Istenben higgyünk! A „Biblia-hit” („papiros-pápa”) bálványimádás! Néhány évtizeddel ezelőtt egy, a Bibliát nagyon szerető és ismerő, ám véleményem szerint a „Biblia-vallás” csapdáját elkerülni képtelen testvérrel folytatott vitámban egy – hitem szerint – akkor felülről kapott gondolat segített számomra megvilágítani a lényegét: „*Isten beszéde nem azért igaz és szent, mert meg van írva, hanem azért van megírva, mert igaz és szent!*” Óriási a különbség! Ha ezt belátjuk, akkor elkerüljük az Írás-hit veszélyét, s nem csinálunk merev, fenyegető törvényt az evangéliumból.

A Szentírás betűje akkor válik a Lélek kardjává, ha a meghalljuk Isten hangját. A hit hallásból van, s ahhoz, hogy „hitből hitbe” halljunk, közösségre van szükség. Fontos, hogy az Isten igéje teremti a közösséget és nem a közösség az Isten igéjét. Az egyház Isten igéje hirdetésének az eredménye, ám az is igaz, hogy azért hirdették Isten igéje, mert van egyház. Amint a Szentháromság Istenben és nem a Szentírásban hiszünk, úgy az Apostoli Hitvallás értelmében „hiszük az anyaszentegyházat és a Szentek közösségét”, de nem az egyházban hiszünk. Egy amerikai hívő bibliakutató tudósok által megfogalmazott kiáltványban¹ ezt olvassuk a hívő-konfessionális bibliaolvasás tézisei között: „Az Írás értelmezése egyházi tevékenység, melynek célja, hogy részesévé váljunk a szövegben kifejeződő valóságnak, azaz térdünket meghajtva imádjuk a Jézus Krisztusban kinyilatkoztatott Istent. Az Íráson keresztül kapja az egyház az Isten országa áttörésének jó hírért, ő pedig hirdeti a megbékélés üzenetét. Az Írás olyan, mint egy partitúra: meg kell szólaltatni vagy el kell énekelni ahhoz, hogy megértsük; ennél fogva az egyház imádkozó, szolgáló és hűségesen tanúskodó közösségekben kel életre és értelmezi az Írást.”

A Lélek kelti életre a betűt. Ő szólaltja meg a partitúrát. Ami csupán a kor gondolkodásához, kultúrájához, emberi szokásaihoz kötött, az számunkra megmaradhat az idegenségben, a Lélek azt nem teszi számunkra jelenvalóvá. Ám arra még sincsen felhatalmazásunk, hogy a számunkra idegen szakaszok egyszerűen „kivágjuk” a Szentírásból. A maga idejében megvolt az értelme annak, hogy mi miért került be a szent szövegek gyűjteményébe, a kánonba. Az egyes számunkra talán idegen szakaszoknak ezért helye a kánonban. Ezáltal is világossá válik, hogy Isten beszéde a tökéletlen, korlátolt és bűnös emberi beszédbe öltözött. Az állandó a változón keresztül mutatja meg önmagát, az örökkévaló az ideigvalóban jelenik meg.

Úgy szoktunk fogalmazni, hogy hitünk zsinórmértéke a Biblia. Ám ha a Biblia Krisztusról szó, ha a Szentírás fő mondanivalója az evangélium, akkor helyesebb úgy fogalmaznunk, hogy nem egyszerűen az Írás, hanem a Krisztus a zsinórmérték, a normák normája. Ő az állandó, önála „nincs változás, vagy változásnak árnyéka” (Jk, 1, 17), mert „Jézus Krisztus tegnap és ma és örökké ugyanaz” (Zsid 13,8).

Fabiny Tibor

¹ „Nine Theses on the Interpretation of Scripture. The Scripture Project”, In, Ellen F. Davis – Richard B. Hays (szerk.): *The Art of Reading Scripture*. Grand Rapids, Michigan, Cambridge U. K., 1-5.old.